

12/18

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 15. avgusta 1866.

List 16.

S O N E T.

Nikol' mi sreče zvezda ni sijala,
Po neprijazni hodim vedno poti;
Kdo vklanjal meni bode se siroti?
Petica ni se še z menoj bahala!

Pa vsaj so redke bile želje moje,
Imeti težke in prepolne žepe,
In ravno teh pomanjkanje me tepe!
Števatí ni mi treba mošnje svoje.

Ne vidim li prevečkrat bogatuha,
Dovoljnost grenka se mu v sercu kuha
Celó pri zlatih poleg bel'ga kruha!

O naj imá denarjev polne vreče,
Bogastvo naj mu voljno v gerlo teče,
Sej brez mirú na svetu ni je sreče! —

I. Tomšič.

Šola in dom.

(Dalje.)

Šolina dolžnost je dvojna: um bistríti in voljo k dobremu napeljevati. V veliko šolah se prvo godí, drugo pa prezira. Res je, da mora človek marsikaj vediti, da si lajša težavno življenje, ter sebi in drugim pomaga in koristi. Pa kaj pomaga vediti mnogo, če je pa serce malopridno, hudobno? Volja se ne sme pri učenji

nikdar prezirati, temveč v dobrem vterjevati, če hočemo, da se bo naša ljuba mladost vedno zoper napake in strasti vojskovala, in se deržala dobrega. Učitelji morejo in morajo tū veliko storiti, zlasti če so ene misli in enega duha, lepega vedenja, modrega obnašanja, če jim je pobožnost v sercu, ki se pri vsaki priložnosti že sama razodeva. Otroci imajo bistrejše oči in ojstrejše ušesa, kakor si kdo misli; živa potreba je tedaj modro, keršansko obnašanje zvestega učitelja. Poglavitna lastnost slehernega učitelja je pa, da ima pravo, keršansko, gorečo ljubezen do svojih učencev, ki tedaj zmiraj, pri vsaki priliki le išče časne in večne sreče sebi izročeni. Ljubezen do mladosti ga bo učila, da ne bo vedno moraliziral in kregal; posluževal pa se bo vsake pripravne prilike, da sadí v mlada, nadepolna serca strah božji; učil bo svoje učence, kje, kdaj in kako naj se spominjajo božje pričujočnosti, da naj nikoli toliko dobrega Očeta ne žalijo; učil jih bo, da naj nikdar ne pozabijo, da jih naj zvestejši prijatelj, angel varh, vedno spremlja; opominjal jih bo, da naj se ne učé zavoljo pohvale ali šolskih daril, ampak iz pokorščine do Bogá, ker on to zapoveduje, in njemu v čast i. t. d. Ljubezen do mladosti mu ne bo branila, temuč mu bo še zapovedovala, napčne, škodljive izrastke k hudemu nagnjenega serca tudi z ojstrim nožem strahovanja obrezovati, in nevarne rane samoglavnosti, nepokorščine, lenobe, malopridnosti celiti z brezovim oljem. Sto in sto prilik ima dober učitelj sedaj z besedo, sedaj z dobrim zgledom blažiti voljo sebi izročene mladosti, in jo napeljevati k dobremu. To tirjajo od njega starši, ki so mu izročili naj dražji zaklad, svoje otroke; to tirjate od njega cerkev in deržava, ker želite imeti kedaj dobrih kristijanov in poštenih deržavljanov; to tirja od njega sam Bog, ki bo kedaj od njega tirjal ojster odgovor zarad drage mu mladosti.

Učitelj sam pa bo pri naj boljši volji malo opravil, če mu ne doide pomoč od drugod. Učitelj naj gorečnosti koperní, malo sadú svojega prizadevanja bo vidil, ali celó nič, če dom, če domača hiša, če starši, če staršev namestniki, pri katerih učenci stanujejo, ne pomagajo k dobri izreji učencev, ali je saj ne ovirajo.

Učitelj ima otroke le malo ur pri sebi; to, kar se je prizadeval dobrega vsaditi v mlada serca, se hitro zgubí, če domá le malo dobrega slišijo, še manj pa vidijo. Kaj če biti iz učencev, katerih starši in po mestih njih namestniki, pri katerih učenci prebivajo, ne napeljujejo k dobremu? — Neobdelana njiva bode polna plevela. — Kaj če biti iz njih, če v hiši slišijo tolikanj navadno

opravljanje, obrekovanje, natolcvanje, krive sodbe, podpihovanje — morebiti celó preklinjevanje, nespodobno govorjenje? — kmali bodo govorili, kakor slišijo. — Mladi ptič poje, kakor sliši starega. — Kaj če biti iz njih, če vidijo, da sta gospodar in gospodinja med seboj ali pa celó oba s svojimi otroci, ali z drugimi hišnimi prebivavci v vednem prepiru in kregu, oba lena v molitvah in službi božji, eden ali drugi vdan pijanosti, krivicam ali drugim pregreham? — Nju bodo posnemali. — Mladi rak lazi, kakor stari. — Kaj če biti iz mladih ljudi, če njihovim oskerbnikom ni mar, kod hodijo, po katerih kotih se potikajo, v kake tovaršije zahajajo, s kom se pečajo zlasti ob nedeljah in četertkih, če jim ni mar, kedaj prihajajo domú? — Zgubljene ovčice so, ki nimajo pastirja, ali bodo morebiti celó pogubljeni zavoljo strašne zanikernosti svojih oskerbnikov. — Kaj če biti iz njih, če njihovi oskerbniki, gospodarji in gospodinje, ne spoznavši svojih dolžnosti, v cerkvi tičijo po več ur, domá pa se godí med tem, kar se hoče, ki hočejo spolnovati to, kar je svetovano, biti tedaj popolnoma, tega pa ne spolnujejo, kar je zapovedano, paziti z dobrim očesom na sebi izročene? — Pohujšani in sprideni bodo postali (če že niso), in naj dražji zaklad, posvečujoča gnada božja, prijaznost z Bogom se bo zgubila. — Kaj če biti iz mladih ljudi, če gospodarji in gospodinje terpijo, da se v njihovih hišah shajajo potuhnjeni spridenci, ki slabo govorijo, se vsemu svetemu posmehujejo, zabavljajo, igrajo, plešejo? — Z volkovi bodo tulili. — Naj bodo gospodarji in gospodinje, katerim starši izročajo svoje otroke (pri katerih tedaj stanujejo), pobožni, pravični, kolikor hočejo, naj skerbijo za dobro gospodarstvo kolikor morejo, vse, vse ni toliko, kakor če imajo modro skerb za dobro izrejo sebi izročениh.

(Konec prth.)

Odgoja v molitev.

III.

Vzrok, da pri odrasčenih božja beseda ne obrodi dovolj sadú, je tudi ta, ker niso že od mladih nog navajeni, da bi jo prav poslušali, in si jo v serce vtiskovali. Že pri otrocih se mora tedaj buditi veselje do božje besede. Pri dobrih keršanskih družinah je stara lepa navada, da gospodarji v nedeljih in praznikih iz cerkve prišle otroke in družino prašajo, kaj so v cerkvi pridigovali, ali od česa je bil keršanski nauk i. t. d. Tudi učitelj naj tako dela. Učenci naj že v saboto ali v dan

pred praznikom zvedó, kateri evangeli bo to nedeljo ali praznik na versti; v ponedeljek ali v dan po prazniku pa naj učitelj sprašuje, kaj so učenci pretečeni dan v cerkvi slišali in vidili. Večji učenci naj potem poglobilne nauke iz pridig in keršanskih naukov tudi zapisujejo in učitelju ali g. katehetu pokažejo. Ravno tako naj učitelj, ali še bolje, g. katehet otroke vadi, kako naj božjo besedo v cerkvi poslušajo in si jo v serce in spomin vtiskajo, da jim bo teknila za časno in večno srečo. Vidil sem kako je v nekem kraju g. duhovnik s palico v cerkev podil fantaline, ki so med pridigo sedeli po zidu zunaj cerkve, in sem mislil: žalostno je res, da jih morate v cerkev goniti, toda še bolj žalostno pa je, ker jih že z mladega niste vadili in navadili spoštovati božje besede; šola, šola je kraj, kjer naj se mlada serca resno odgajajo za vse to, kar se pozneje tirja od dobrega kristijana in poštenega človeka.

Keršanski duh se posebno budí, živi in povzdiguje v svetih časih in praznikih, ki jih ima cerkveno leto; kterege morajo tudi že otroci dobro poznati. Ni dovolj, da učitelj učencem po versti našteva svete čase in praznike cerkvenega leta; otroci naj se tudi posebno vadijo, da se vdeležujejo čutil, ki jih budé posamni sveti časi in prazniki; pa tudi vnanji cerkveni obredi naj se otrokom pri tej priliki razlagajo. Razlaga naj se, n. pr. zakaj ima mašnik v adventu plavo barvo, in zakaj se slava (Gloria) in „aleluja“ ne moli in ne poje; zakaj mašnik na sveti dan tri sv. maše bere; kaj pomenijo sveče, ki jih mašnik na svečnico blagoslovlja, in se prižigajo; kaj pomeni pepel na pepelnico; kaj so cvetno nedeljo oljkine veje in bigance; kaj pomenijo opravila velikega tedna; kaj kaže velikonočna sveča; čemu je procesija na sv. Marka dan in križev teden; kaj je praznik sv. rešnjega telesa i. t. d.

Posebno pa je treba učence skerbno pripravljati za prvo spoved in prvo sv. obhajilo. Naj prvi vzrok, da se odrasčeni slabo ali celó nič ne pripravljajo za spoved in sv. obhajilo, ali še celó ne prejemajo teh svetih zakramentov, je zopet ta, da so bili v mladosti o tem premalo ali slabo podučeni in za prvo spoved in prvo sv. obhajilo premalo pripravljeni. Poverhni starši in učitelji sploh menijo, ker otrok nima velikih grehov, da je otroška spoved le nekako bolj vnanja privada. Ta misel pa je silno slaba in pogubna. Otrok se mora vaditi veljavno in vredno prejemati sv. zakramente, ne pa iz navade. Duhovni

učitelj mora pred vsem obdelovati in gledati otroško serce, preden spusti otroka k prvi spovedi ali k prvemu sv. obhajilu. Kaj pomaga, če človek še toliko vé, če pa ima zraven tega prazno serce — brez višjega duha, katero se nikdar ne more povzdigniti do pravih, vrednih namenov. — Ljubi učitelji! ako hočemo, da bodo naši učenci lepo in s pridom molili, odgojujmo jih za to; skerbimo, da jim v serce sadimo seme prave pobožnosti, iz ktere izvira naj lepša, priserčna molitev.

Od kdaj so ljudski učitelji.

Napisal Ivan Tomšič.

Kdor se le nekoliko ozrè v cerkveno zgodovino, vidi, da je mati katoliška cerkev k izobraževanju in vzrejanju človeškega roda položila prvo podlago. Cerkev tedaj, katero je postavil nebeški zveličar sam, bila je začetnica pravega ljudskega izobraževanja.

Vzrejanje in izobraževanje njezne mladine je tedaj prav za prav naloga katoliške cerkve. Ona prevzame človeka po zakramentu sv. kersta že precej po porodu v svoje naročje, in skerbí s primernimi pomočki, da bi ga ves čas njegovega življenja varovala hudega, in ga napeljevala le k dobremu.

Že v prvi dobi keršanstva vzela je ona dečke in deklice v število tako imenovanih katehumenov; v srednjem veku je zbirala otroke vseh fará k splošnemu nauku, ki se je imenoval nauka za otroke. Pozneje je ustanovila, kakor so nanese potrebne okoliščine šole, ktere so oskerbovali nje služabniki; kajti cerkev je imela vsikdar šole kot zavode za požlahtnovanje in izobraževanje serca.

V dvanajstem stoletju je zapovedal tretji cerkveni svétnik Lateranski, da naj se v vsaki stolni cerkvi postavi učitelj, da podučuje v naj potrebnih rešnicah sv. vere in v branji otroke revnih, malozmožnih staršev. Tako se je prosto ljudstvo podučevalo, in kakor se vidi, iz pravega, le najbolj v sv. veri. Učitelji pa, ki so bili postavljeni v srednjem veku v tako imenovane stolne — ali samostanske šole, bili so iz nižega duhovskega reda, in sicer iz tako zvanih bravcev (lectores), kteri so v cerkvi imeli to nalogo, da so vernim pri službi božji brali sveto pismo in škofove ukaze. Te stolne in

samostanske šole so se pa pozneje prenaredile v farne in mestne šole, in vpeljale so se tudi na kmetih. Pervi ljudski učitelji, ki so bili iz nižega duhovskega reda, bili so po tem takem s cerkvijo ozko združeni.

Tridentinski cerkveni svétnik, spoznavši sveti namen in pa preimenitno nalogo matere katoliške cerkve, je zapovedal, da vsled svetih zakonov katoliške cerkve, naj nje služabniki, tedaj tudi tisti, ki so prejeli perve niže redove, opravljajo samo svoja cerkvena opravila. Tako je šla zapoved, da naj se ne le v stolnih cerkvah in samostanih, ampak tudi po farah in dekanijah, duhovnom nižega reda dá zopet njih prvo opravilo. To se je zgodilo, in njih mesto so prevzeli ljudski učitelji.

Naši današnji ljudski učitelji so tedaj pravi nasledniki nekdanjih cerkvenih bravcev (lectores); in naši današnji cerkveniki so to, kar so bili nekdanji cerkveni vratarji (ostiarii). — Bilo je pa podučevanje in vzrejanje nježne mladine v srednjem veku zeló težavno; kajti ni bilo še nobene tiskarnice, in najmanje knjižice, ki so je v tadašnjih časih morali pisati, stale so veliko denarja. Zarad tega so bile tadanje šole, dasiravno so se otroci tudi učili brati, vendar le naj več zavodi, v katerih se je le bolj serce požlahtnovalo in k dobremu napeljevalo. Otroci so se vzrejevali po potrebah ondašnjega veka gledé na lepo obnašo, pohlevnost, razumnost, spoštovanje predpostavljenih, delavnost, nrvnost, pobožnost in spolnovanje svojih dolžnosti. — A dan danes je to vse drugače. Po naših ljudskih učilnicah gleda se pa veliko bolj na mladinske spodobnosti, nego na dobro in pravo vzrejo šolske mladine. Mladina se uri in izobražuje v vseh mogočih vedah — še celo v takih, ki so ji le v zgubo zlatega časa — serce pa ostaja sirovo, in se obrašča z naj hujim morivnim plevlom. Dasiravno se trudijo dan danes učitelji na vso moč s podučevanjem šolske mladine, vendar je po šolah le kaj malo pravega blagoslova božjega. Hudobni duh zasejal je namreč ljuliko med rodovitno pšenico. — Naj bi se tedaj veliko bolj gledalo, kako bi se to slabo seme v nježnih mladinskih sercih že zgodaj zatiralo, in pa kako bi se mladina napeljevala k bogoljubnemu in družinskemu življenju, nego pa na one prazne marnje, kako bi se hitreje naučila tujih jezikov, s kterimi v naj lepši svoji dobi le čas trati, in se že zgodaj mesto pridnega delovanja privaja le postopanja. Naj bi se pa tudi ljudski učitelji spominjali, da bi vidili, kdo so bili njih predniki, in spo-

znali, da je njih prava in prava naloga, da mladino izrežajo naj pred za dušno, potem pa tudi za telesno življenje. To se pa doseže, ako se podučuje na podlagi prave katoliške vere; kajti le edino v pravi veri je vse, kar nam je treba vediti in splovnovati, da dosežemo svojo časno in večno srečo.

P a š n i k.

Kaj naj učitelj dela o šolskih praznikih. „Kdo bi o praznikih kaj delal, sej praznik je počitek po težavnem delu!“ tako me morda zavrača marsikteri naših bratov učiteljev. Pa počasi, ljubi moj! Tudi jaz, kakor sebi, tako tudi vsem svojim bratom želim mirnih in prav zdatnih počitnic; vendar samo en zgled prosim, da pogledate in prevdarite za šolske praznike, in stavim, da bote drugače mislili. Ljubi učitelji! pogledjte našega pridnega, poštenega kmeta, kaj on dela o poletnih praznikih! Poštenu kmeta, ko opravi v cerkvi božjo službo, sprehajati gre se na zeleno polje, na milo zemljo, ki je med tednom pila njegove vroče srage, in je bila priča njegovega silnega truda od zore do mraka. Pa pozabivši na ves svoj trud veselo gleda, kako raste na obdelanem polji, ter resno in prav zamisljeno prevdarja, kako bi se ta pa uni sadež in njiva zboljšala, da bi se več pridelalo, kaj bi bilo bolj tečno za dom in za domače potrebe i. t. d. Ta njiva se mu zdi premalo, una preveč pognojena, ta sadež premalo oplet, okopan, — ta setev je bila prepozna, una prezgodnja i. t. d. Zapominja si in terdno sklepa, da bode zanaprěj tako delal, kakor ga učé skušnje, ki jih sedaj dovolj razločno vidi. — Ljubi moj tovarš! hodi se tudi ti sprehajati po šolskem polji, in delaj tako, kakor vidiš delati pridnega in poštenega kmeta!

Jakovlav.

Kaj je storiti, da bodo otroci radi v šolo hodili in se radi učili. Da ljudski učitelj doseže to imenitno, težavno, pa važno nalogo, ima dva pripomočka in sicer 1. da podučuje razumljivo, in 2. da se ljubeznjivo obnaša. Razumljiv pa je nauk le takrat, ako učitelj po otroško misli, govori in podučuje, to je, ako obdeluje le to, kar je otroški pameti primerno, in kar umejo. O tem obziru naj dobro poprej prevdarja, kaj ino koliko že smé tirjati od svojih učencev, da je njegovo podučevanje njihovim dušnim močém primerno, in da jih ne preobložuje. Učitelj se

mora nekako samega sebe zatajevati, mora biti otrok. Učitelj naj si otroški duh misli, kakor posodo, koja ima le majhno prevozko luknjico. Kako zelo je treba paziti, ako hoče kdo v to posodo vlivati kako tekočo stvar, p. olje, vodo, vino i. t. d., ko bi se to naglo delalo, bi bila očitna zguba, ter bi se mu mnogo razlilo. Taka je tudi z otroškim umom. Tudi bi se razlilo in šlo v zgubo veliko naukov, ako bi ne bili primerni otroškemu umu. Pervo učiteljevo vodilo, ako hoče od svojega nauka pričakovati dober vspeh, je, da se ogiba splošnega podučevanja, in le, kolikor je mogoče, bolj posamesno podučuje; reči iz otroškega življenja, ki jih otroci vidijo, slišijo ali čutijo, mali učenci popolnoma umejo, in se jih veselé. Ako tedaj učitelj vé in zna tako podučevati in svoj nauk obravnovati, da je ves poduk primeren otroški pameti, učenci gotovo radi v šolo hodijo, in od dneva do dneva napredujejo.

Učencem ni šola navadna, temuč ljuba in vesela bolj od domače hiše. Učitelj, ki si tako pridobuje ljubezen pri učencih, je podoben pastirju, za kojim cela čeda ovčic veselo traplja. Najdejo se otroci, za koje je šola naj večí križ in naj strašnejše terpljenje! Tudi takih se najde, koji bukvice le takrat primejo in gredo v šolo, kedar oče ali mati že po šibi sežejo, in kedar v šolo stopijo, plašno okoli gledajo in zdihujejo, kakor jetnik v ječo prišedši. To pa izhaja le iz tega, da se jim nauk večkrat na nekako čudovito tamno vižo prodaja, da od tega, kar se učé, nič ne umejo. Podučuje naj se tedaj vedno le prav umljivo in otroškemu umu primerno. Kaj pomaga mlinu veliko vode, če pa slap na koló ne teče? ali pa lačnemu kos kruha, ako ga ne povžije! — Drugi pripomoček pa je, da se z otroci po očetovsko in ljubeznjivo ravná. Učenci sami vidijo, da ima on do njih serce polno ljubezni, prijaznosti in poterpežljivosti. To učence živo prepriča, da se učitelj le zavaljo tega toliko trudi in si prizadeva, da bi svoje učence srečne storil. Mora pa učitelj dobro pomniti, da njegova prijaznost in ljubezen veljá vsem brez razločka in izimka; enostranost otroka naj bolj razkači. Učiteljeva umetnost je v tem, da zna krotkost, ljubeznjivost in resnost tako zediniti, da njegova čast in vrednost pri učencih ne terpi kaj škode.

Janex Novak.

Učitelj mora dobro poznati svojo domovino! Učitelj mora vediti vse, kar je njegovim učencem potrebno vediti. Otroci

se učé zemljepisja, t. j., kako je po svetu. Pred vsem drugim pa jim je treba, da dobro poznajo svoj kraj, potem še le morejo se učiti kaj, kako je po širokem svetu. Večkrat pa se godí ravno nasproti. Učitelj kaže učencem vse drugo, le od domačega kraja pa ne trohice, kakor bi mu bila domovina premalo vredna ali zanimiva. Učitelj mora v okraji svoje službe poznati vse navade in šege, polje in gojzd, gore in doline, vodé in zemljé, pridelke in obertnijo — z eno besedo vse, karkoli je zanimivega. Slavni pedagog Diesterweg je djal: „Pred vsem drugim tirjam, da učitelj pozná svojo domovino, pa ne le samo svojo domačijo, temuč ves okrog, kjer je njegova šola, in naj naj več te dežele peš prehodi, in naj ne prenočuje samo po gostivnicah, temuč naj hodi tudi po hribih, dolinah in vseh zanimivih krajih; le kar je kdo sam vidil in se učil poznati, lahko od tega tudi drugim kaže živo podobo, in jih vnema za lepo naravo.“ — o —

Šolska letina.

»Klassifikation der Schülerinnen an der Mädchen-Industrial-Hauptschule bei den Ursulinerinnen zu Laibach« kaže, da je bilo v vnanji šoli v štirih razredih in v ponavljavni šoli 935, v notranji šoli pa 148, vkup 1083 deklic. Pisava priimkov je naj več pravilna. — Letno sporočilo glavne deške šole v Loki ima na čelu obsiren in prav zanimiv in podučen sostavek pod imenom: »Otrok domá in v šoli«, ki ga je spisal g. ravnatelj sam. Potem so nanzanjeni predstojniki šol in učitelji z nekterimi šolskimi novicami. Število učencev v 4 razredih vsakdanje in v 2 razredih nedeljske šole je 353. Razredba učencev je lepo pravilno pisana. — Razredba učenk v dekliški obertnijski poglavitni šoli pri Č. Č. G. G. Uršularicah v Loki ima v vnanji vsakdanji šoli v 4 razredih in v 2 razredih nedeljske šole 459, v notranji šoli pa 32, vkup 491 učenk. Pisava vnanjih učenk je popolnoma pravilna, notranja šola pa ima nemško pisavo, menda zavoljo ptujih učenk, ki so v tej šoli. — »Letno sporočilo očitne glavne šole Kranjske« ima na prvi strani spretni sostavek (ki ga sedaj »Tov.« prinaša): »Šola in dom«, ki ga je spisal ondašnji g. ravnatelj. Za tem so »šolska oznanila«, ktera kažejo prednike in učitelje, pregled posamnih nauk in število učencev in učenk, dobrotnike te šole, iz šolskega dnevnika in napredek šolske mladosti. Vseh učencev in učenk v tej šoli je 495. Učenke so se tudi učile ročnih del. Pisava imen je vsa pravilna. — »Klassifikation der Schüler an der k. k. Hauptschule zu Stein« ima v vsak-

danji in v nedeljski šoli 226 dečkov. Priimki so pisani po slovenski. »Pregled dekliške obertnijske šole v Kamniku kaže v 3 razredih 82 učenk. Pisava je pravilna. — »Programm und Fortgang an der k. k. Montanhauptschule in Idria« je pa prava soderga zelo smešno pisanih priimkov, n. pr.: Messar (zakaj ne celó Messer!) Urschič, Kossmač, Sajz, Boschič, Tomschič, Čadesch, Wončina, Schgauz i. t. d. Šola, ki svoje učence uči tako pisati, kaže pač naj večjo malomarnost. Šolski predniki in starši, ne molčite k grehu! Učencev in učenk v tej šoli je bilo vseh vkup 840, med njimi 14 učiteljskih pripravnikov. — »Letno sporočilo c. k. očitne glavne šole Postojnske« ima na prvem listu verli sôstavek: »Poezija v ljudski šoli«, ki ga je prav gladko spisal g. vodja te šole. Za tem se versté »šolska oznanila«, ki kažejo predstojniško in učiteljsko osebje, pregled posamnih naukov in ur na teden in število učencev, katerih je bilo v vsakdanji in nedeljski šoli 458, — očitne preskušnje, napredek šolske mladosti. Učilo se je tudi risati, sadjereja, in deklice so se tudi učile obertnijskih reči. Pisava, se vé da, je lepo pravilna. »Jahresbericht der unter dem Patronate Sr. Durchlaucht des Fürsten Karl von Auersperg stehenden Hauptschule in Gottschee« ima na čelu sôstavek: »Abschied von der Schule« (kakor ga je po razdelitvi šolskih daril govoril V. Černe, učenec 4. razreda). Za tem sledí: Vorstehung und Lehrpersonale, Uebersicht der Schulkinder und ihrer Nationalität, Uebersicht der Gegenstände und die Zahl der Stunden, aus dem Tagebuche dieser Schule, Klassifikation. V vsakdanji šoli sta bila 302, v nedeljski šoli pa je bilo 168 učencev in učenk. Slovenski priimki so, kakor sedaj razum ljubljanske zgleodne in idrijske rudarske šole že ves svet dela, pisani lepo po slovenski, nemški pa po nemški. Tako ima vsaki svoje brez vse pravde in národne nagajivosti. — »Klassifikation der Schüler an der k. k. Hauptschule zu Rudolfswerth« ima vkup 211 dečkov, katerih priimki so tudi lepo enakopravno pisani. — Letno sporočilo očitne glavne šole v Črnomlju« je prineslo na čelu sôstavek: »Črtice o pisanji v ljudskih šolah«, ki ga je priobčil ravnatelj g. Jakob Gros. Temu je pridjano predstojniško in učiteljsko osebje, pregled posamnih naukov i. t. d., očitne preskušnje in napredek šolske mladosti. Učencev in učenk v vsakdanji šoli je bilo 339, v nedeljski pa 254, vkup 643, za ta kraj lepo število! Podučevalo se je tudi v sadjereji, v svilareji in v vinoreji. Pisava v tem sporočilu je, se vé da, tudi pravilna.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Dalje.)

Podobnih prigodeb je še več po knjigah zapisanih in dovolj spričanih. Sledeča pa se je l. 1861. primerila: V C—farovu

so imeli dolgo dvoje gosek, ki ste bile močno priljudne. Do-sluzeni duhovnik pa umerje, in ko ga spremljajo na pokopališče, greste goski lepo vstric med ljudmi do groba, ter se tû na rob grobov postavite, gledajte in nemilo gagajte, kako merliča noter devljejo. Potem greste mirno domú.

16.

Tice pevke so posebno umne. Poglejmo na naj zanimajvejše prigodbe! Vsi vemo, da se papige, kosi, škorcei itd. lahko naučé besede izgovarjati sami po sebi. Neki škorec, ki je bil dolgo v otroški sobi (detečnici), se nauči tako jokati, da kterokrat mati ali pestunja priletí, deteta mirit, pa ga še v sobi ni bilo. Neki drugi posluša, ko se poštni hlapec zvečer učí trobiti nov napev. Čez nekatere tedne ga skuša posnemati, in zares ga prav črepeče žvižga od konca do kraja.

Papige, šojke posnemajo človeške glase, klice in besede tako naravno, da lahko slednjega prekanijo.

Kalini ne pojó navadno sicer veliko, pa se lahko naučé prenježno in jarno žvižgati; če se jim kaj poje ali žvižga, so prijetni družci, se glasa in lica svojega gospodarja razveselé, in mu veselo zapojó, ko doide ali jim prijazno velí, rzsodijo, kateri napev mu je naj ljubši, in ga na vso silo žvižgajo, da bi je pohvalil. Ravno tako je mika drugih ljudi hvala; za tega voljo radi ktero zakrožijo, če kdo na pohod pride. Tudi na burke in šale so tiči. Neki kalin je zapazil, da gospod otroke s trate ali pesa, če za vozom laja, domú zabrizga. Ta brizeg posnema na tanko, kedar gospoda ni domá, in skliče otroke in pesa. In ko priletijo mislé, da so oče zabrizgali, je prevesel, da jo je tako dobro pogodil, jim prijazno kima in žvergoleva. Razumel je tedaj, zakaj gospod zabrizgava. Tako se je neka šojka sama od svoje gospé naučila klicati: Filip, Jurče, Lojza, in sedaj enega, sedaj drugega otroka kliče in k materi našene, ki pa pravijo, da ga niso pozvali, otrok pa, da ga so. Tako prekanjuje več časa, dokler ne zasledijo njih burk. — Naj iz-verstnejši posnemač pa je drozeg, posebno ameríkanski, vendar pa ga še prekosi sentsontli, t. j. stoglasnik, tako zvan, ker prečudno lahko, nježno in milo vse glase posnema od ljudi, tičev in štironožnic. V enej sami minuti poje ko škorjanec, kos, vrabec, borovjak in žaba; sedaj poje zopet lepo, in potem hripavo ko jastreb. Bolj pa ko glas spreminja, milša je

spremena in tako naravna, da živali in lovce trapa. Kdor ga čuje, pa ga ne vidi, si domišljuje, da se vsi tiči poganjajo za zmago.

Če so pa nekteri tiči prečudni samouki, so drugi neznano podučljivi. Kanarček in lisec se naučita čerke in številke, znata iz njih sestavljati besede in števila; doštevata, odštevata, razštevata, in se odgojita celó toliko, da sta gledišna igravca, da napravljena ko vojakeca s čelado, s pukšico, torbico in sabljico na straži stojita, iz topekov streljata, obsojenca ustrelita, merliča v tačkici (grodeku) odpeljeta itd.; koliko pameti in razuma mora imeti mala živalica, da se dá vsega tega naučiti, kaj se ji ne more ročno povedati, in je čisto zoper njeno šego?!

Če pa zmore toliko, kdo vé, koliko je še mogoče?!

17.

Še nekaj od žerjava, kateri se šteje med tiče pervake, med naj pametnejše živali, in ima še poseben dar za društveni red, da se mu včasih ne more načuditi. Prirojeno mu je, bi rekel potrebno, da gospoduje, uči, odgaja, strahuje, vreduje, red varuje, in sam daje lep zgled. Po pameti in obnaši gre bolj njemu kraljestvo nad vsemi živali, ko levu ali orlu. Naj beržeje je bilo to njemu od začetka namenjeno. Hitro je sila krotek, pa tudi berž varh in gospodar pernadi. Gosí spremlja na pašo, je varuje in brani, in zvečer v gosjak prižene. Kaj izverstno se je v omenjenih lastnostih ponašal žerjav barona Sajtertica. Kraljeval je nad vso živalijo v gradu in vasi, in nikakor ni terpel kakega nereda. Posebno v gradu je oskerbnik, pri čedi namestovavec pastirskega pesa. Po drobino, ktera je na paši zaostala, je zvečer sam šel in jo v hlev pritiral. Žerjavico, ktero so mu dali, sprevaja prijazno, jo uči plesati, pa jo kavsa, če je neročna. Tudi divje žerjave je hotel svoje umetnosti učiti in je kavsaje strahovati, pa ti mu to zamerijo in opuljenega in razkavsanega odpodijo. Ko so enkrat ustreljenega žerjava na dvorišču trebili, se sila razčmeri, kavsa trebeža, in noče tukaj nikoli več jesti. Celo poletje pase po več ur sedaj mladino, sedaj drugo čedo tako skerbno, da nobeno živinče ne prekorači meje.

Enkrat prideta sosedova vola v ograd; mahomo ju odpodi, če se mu ravno hudo branita. Med pernadjo ne terpi nobenega prepira; koj je ko sodnik, in prepiravce kljuvaje raz-

spravi. Vendar razločuje na tanko med krivci, in kavsa močnejše purane in gosí huje od slabejsih rac in kokoš. (Dalje prih.)

Novice.

Od Kulpe. Od mnogo krajev naše ljube domovine nam, dragi „Tovars“, prinašaš popise učiteljskih zborov, le iz naše kočevske dekanije še nikoli nič. Veseli me, da ti morem prvi o tem kaj pisati. Ne vem čez koliko let, eni pravijo, da je že minulo jih 10, smo vendar enkrat tudi v naši dekanii imeli občni učiteljski zbor, in to na sv. Jakoba dan. Do sedaj so se menda vsako leto enkrat zbrali učitelji koč. glavne šole in bližnji; mi bolj oddaljni pa nismo o tem nikoli nič vedili. Letos bilo je drugače; v. č. gospod dekan so pozvali vse učitelje svoje obširne dekanije, in sošló se nas je bilo 13; dasiravno je bilo vreme jako nevgodno. Pomenkovali smo se o znanih štirih vprašanjih. O prvem vprašanji smo bili jako te misli, da se kratko, pa vendar popolnoma nikakor ne dá odgovoriti. Nekteri učitelji se niso tega vprašanja vdeleževali, drugi pa, ki so ga obdelovali, jim je bil dosti obširen, nič manj kakor gosp. Močnikov, ki ga je obdeloval v III. tečajji „Tov.“ Pri drugem vprašanji smo bili teh misli, da Pokornitovi sešitki bi bili res dobri, samo tù in tam bi jih bilo treba popraviti, marsikaj je v njih napačnega; pa tudi predragi so te sešitki za naše ljudj, ki jim še za sol denarja manjka. Pri tretjem in četrtem vprašanji smo bili popolnoma enakih misli z gospodi učitelji ribniške dekanije. Se vé, da vsaki je povedal in dostavljal, kakor se mu je naj bolj prav zdelo, pa duh je bil vendar eden in isti. Štiri ure smo se pomenkovali, pa vendar so hitro minule. Mnogo sem že bral o učiteljskih shodih, prav želel sem že, da bi se kdaj vdeleževal takega shoda, in se prepričal njegove koristi. Res je, prav koristne naprave so to. Učitelji se prav po bratovsko pomenkovajo, budé eden drugemu misli, ki bi posamesnim ne prišle v glavo, in tako eden drugemu pomagajo v težavnem poklicu. Ko smo se poživeli naj pred duševno, smo se potem pri gosp. dekanu med mnogoterimi pogovori, tudi telesno prav dobro pokrepčali. Tù se mi je nekaj čudno zdelo. Učitelji, ki so v zboru le nemško govorili in se slovensčine skerbno ogibali, so pri obedu prav dobro slovenski kramljali. Kako neki to? Dokler ne bomo učitelji svojega maternega jezika bolj veselo rabili, bodo naše šole javoljne národne. Šola národna, učitelj pa nenárodni, to se ne vjema. Ker ravno od učiteljskih zborov govorim, naj še o naših sosedih, hervaških učiteljih in njihovih zborih kaj povem. Pri nas bi učitelji, ko bi bilo treba mnogokrat potovati do stana dekanovega, kmali jeli godernjati; pri Hervatih pa se tega gotovo ni treba bati. Prav dobro je preskerbljeno. Vsaki učitelj dobí, ko gre k zboru, plačo od milje, toliko, da se lahko, vozi in hrani; ni mu treba domá ostajati, če tudi ima kačo v žepu; pri nas pa ravno ta vzrok lahko, posebno

oddaljene učitelje odvracuje od zborovanja. Ali bi ne bilo mogoče tudi kranjskim učiteljem tako pomagati, kakor pomagajo Hervatje svojim? — Drugikrat kaj drugega, če bo „Tovarsu“ drago. *)

Lavosl. Abram,
učitelj.

Iz Gorenškega. Pri nas še sploh nimamo šolskih praznikov, ker se po kmetih šole končajo naj več še le konec tega meseca. Težavno je podučevati tam, kjer otroci ne hodijo redno v šolo. Pri nas jih je spomladi veliko zapustilo šolo, sedaj pa zopet prihajajo, ter hočejo izpolniti šolsko leto; pa kaj si more pomagati učitelj s takimi učenci? To malo, kar so popred znali, so pozabili, in učitelj ne vé, kaj in kako bi jih podučeval, da bi pri poduku nadaljeval, in da bi se tudi drugi pridnejši zavoljo tega ne motili. Šolsko očitno spraševanje je pred durmi, učenci pa so zavoljo nerednega šolskega obiskovanja še vsi negodni, in ne znajo toliko, kakor so znali v prvi polovici šolskega leta. Če se tedaj učencem pri poletni skušnji to pa uno spodtika, da jim ne gre, kakor bi stresal nabrane orehe, naj preč. gg. šolski predniki in poslušavci ne krivé vselej učitelja, temuč tudi take in enake težavne okoliščine. — 11. dan prihodnjega meseca imamo učitelji in gg. katehetje kranjskega okraja v Kranji zbor, kjer se bomo pomenkovali o znanih že tu pa tam obdelovanih vprašanjih. Ako ti bo ljubo, prijatelj „Tovars“, ti bom o tem zboru kaj pisal. **)

Iz Teržiča. (Konecletno očitno spraševanje in razne šolske stvari.) Dan očitnega spraševanja je slovesen dan za učitelje in učence, pa tudi za prednike in starše. Pervi pokažejo, da se niso zastonj trudili, da so dragi čas porabili v časno in večno srečo njim izročene mladine. Kar pa mladino zadeva, si pa gotovo misli in želi vsakdo, da bi se nad njo spolnoval izrek:

„Prebrisana glava in pridne roké
So boljše bogastvo, kot zlate goré.

In ravno iz teh namenov smo se zbirali 30. in 31. pret. m. tudi v Teržiču k očitnim preskušnjam. Pervi dan dopoldan je bil na versti prvi razred. Učenčkov je bilo obileo število. Po molitvi se je pričelo spraševanje. Brali so posebno glasno in kakor bi rezal. Za tem pride drugi razred. Ti pa prično s petjem, in potem odgovarjajo serčno iz raznih predmetov v celih stavkih pričenski z besedami vprašanja. Verlo dobro je čuti, kako se učenci odvajajo teržiške „kranjske špaha“, ker jim učitelji po zmožnosti v književnem jeziku pojasnujejo razne nauke. Popoldan pa stopivši v spraševanjsko sobo se je vsakdo obilnih poslušavcev gotovo začudil; zakaj bilo je na oknih, na peči in na mizi toliko različnih igrač (če jih tako smem imenovati), da se je vse čudilo in popraševalo: Od kod je vse to?! Kdo je vse to izdelal! — Vidilo se je na sprednji steni poleg lepega križa in z zelenim lavorjem okinčane cesarske podobe obilno umetnih izdelkov de-

*) Vam bomo prav hvaležni.

**) Prosimo!

kliških rok, ki se jih pri gospej P. učé okusno izdelovati. Na nek-terih obrazih so se vidile čerke različne velikosti, podobe in barve. Drugo delo je bila iz lepobarvane pavole narejena podoba M. božje, ali britka martra, ali kaka okolica z drevesi, hišami in jezerom i. t. d. Prav umetno spletena je bila neka blazinica za žepno uro, ki sem jo jaz v dar dobil. Zagon za zvonec pa je bil tako lepo in krasno na-privljen, da bi naj lepšim cerkvam lepoto delal. V kratkem rečeno: polna je bila stena omenjenih deklških izdelkov, k čemur so pripo-mogle tudi nedeljske učenke. Tudi v III. razredu se je po petji ver-stil nauk za naukom, učitelj za učiteljem, ker pri nas smo razdeljeni tako, da se po razredih verstimo vsaki s svojim naukom. Bolje pa bi bilo, ko bi vsaki učitelj svoje učence vodil iz pervega do zadnjega razreda. To, kakor je sedaj, pa razvadi učence tako, da jih tudi z resno besedo in s kaznijo ni moč ugnati. Zamuda časa je, da ni izreči! Ko je bilo spraševanje končano, so bili po navadi nekteri obdarovani, drugi pohvaljeni, in tem, ki so se dobro učili, se je po-vedal razred, ker letos nismo imeli očitne razredbe ali prvjoh, pred ko ne zavoljo vojskinih časov. — Za drugi dan ostal je še IV. raz-red. Ko so učenci v šolo prihajali, je vsaki še kako drugo reč z bukvami vred seboj prinesel. Eden prinese „fužinsko kladvo“ z vre-tenom, da ga lahko vsaki otrok goni. Bil je ves z železom okovan; se vé, da je narejen v majhni obliki, da se lahko prenaša. Drugi prinese lepo pobarvan voz, nekdo drugi brano s konjičem vred. Drugi je napravil stope z vertilom, drugi voziček, lestvico, nosilnice, sme-tilnico, vile, grablje, kozelce, podajavnik, sekiro ali kladvo. Pri teh rečeh se je naredilo iz železa, kar mora biti železno. Drugi je na-redil lične jaslice. Neki veči učenec pa je zrisal britko martro na terd popir, in je pomalano na steno obesil. Za vse to pa smo se zme-nili tako, da je vsaki učenec kaj drugega izdelal. Ko je pred spraševanjem g. kolar K. gledal to smešno razstavo, je djal, da na marsikakem delu se spoznava dobra glava, in če bo tako, se bo drugo leto še marsikaj izverstnejšega vidilo. Ko je ura odbila devet, so prišli domači duhovni gospodje z veliko poslušavci; tudi pet domačih gospá je prišlo rekše, da so prišle „radovednost past“. Ko se je po petji spraševanje pričelo, je po nemškem branji in razlaganju neki učenec stopil k zemljevidu in s perstom kazal posamesne kronovine in znamenite mesta našega cesarstva. Prav s težkim srcem smo premišljevali dežele, ki jih ravno sedaj sovražnik stiska in zatira. Pri branji smo jim pa mnogo-krat pravili, da naj tako beró, da jih bo vsaki rad poslušal, kakor domá lepo govore. Rekli smo, da naj dobro pazijo, kako naj se bere, kedar se kaj pripoveduje, zapoveduje, praša ali kliče i. t. d. Med tem pa stopita v sobo preč. gospod dehant kranjski in č. g. M. K., mestni odotni kaplan, ki sta ta praznični dan povzdignila še s tem, da sta se učencem tudi radodarna skazala. Dalje smo čuli pri zgodbah, kako so po nemški pa ročno pripovedovali zgodbe svetega pisma. Pri slovnici se brez daljega blebetanja pravil le na zgledih kažejo slovniki nauki. Pri spisji, ko bi bil čas dopuščal, bi se bili ali po slovenski ali po nemški na zgledih skazovali naj bolj potrebni listi in

javna in opravilna pisma, ki se nahajajo v slovnici in v Praprotnikovem spisu. Pri slov. branji se je učencec A. v. č. g. M., kranjskemu mestnemu kaplanu, tako priljubil, da so mu obljubili za latinske šole brano v Kranji dobiti. Bog obilno poverni blago podporo! Pri številkanji in pri sadjereji se je pa učencec D. tako obnašal, da so mu preč. kranjski gosp. tehant po g. vodju 5 gold. darovati blagovolili. Bog plačaj stoterno! Naj nam bo dopuščeno izreči željo, da bi se tudi temu revnemu učencu kaj preskerbelo, sej bo on gotovo dobrotnikom delal veselje, ne pa sramote. S petjem se pa učitelj, ki ga ima podučevati, zavoljo nesreče, ki ga je zadela med spraševanjem (umerla mu je žena), ni pokazal, in pri nemški cesarski pesmi so gospod kovovski fajmošter djali: „Sej vendar nismo na Dunaji ali v rajhu!“ Prav lahko so tako mislili, ker so ta gospod iskren domoroдец in izverstni učitelj v petji, da jih lahko marsikakemu korregentu stavimo v zgled. Kdor hoče prav lepo vbrano domačo petje čuti, naj pride posebno v „šmarnicah“ poslušat v Kovor, in marsikak učitelj bo želel posnemati zgled izverstnega pevovodja. — S pesmico „A, a, a“ smo pa občno radovoljnost zbudili, in mnogo bi jih bili lahko zapeli, ko bi se bili hotli siliti, pa sila ni mila. — Naj omenimo še, kaj je bilo vse na mizi! Poleg lepih šopkov v steklih so bile razredbe, spisovniki, lepopisni zgledi, risanke in nektare pridige, ki jih učenci, kakor jih v cerkvi slišijo, spisujejo, da se v domačem spisovanju in lepem vedenju v cerkvi vadijo. S temi versticami tudi vabimo č. gg. duhovne in učitelje dolinske in bohinj-ske, da naj nam naklonijo starše, da nam pošljejo učencev v našo glavno šolo, sej bo vstreženo tudi njim, ki želé nemščine, in tem, ki rabijo domač poduk. Teržič že tako slovi za nemški kraj, v slovenščini pa se tudi ne bojemo slabega spričala. S cerkvenimi pobožnostimi pa se prav lahko ponašamo. Šolsko obiskovanje je pa pri nas prav redno. Hvalo v tej reči zaslužijo posebno g. okrajni predstojnik, ki večkrat pridejo v šolo in lenuhe sami berejo in grajajo, in jih pri-ganjajo k rednemu šolskemu obiskovanju. Tudi to, da domači gospodje vsaki mesec pregledujejo, kako učenci hodijo v šolo, pospešuje redno šolsko obiskovanje. Tega se vdeležujejo z gospod vodjem tudi v. č. g. fajmošter, serčni prijatelj nježne mladine in trije srenjski gospodje. Pri tem je vsaki učenec poklican, ki se dobro obnaša, lenuh pa ostane v klopi, da se vidi, kakšen da je. K sklepu si še želimo kake remuneracije za dve uri v ponavljavni šoli, še četrtega učitelja in boljšega poslopja za III. in IV. razred, in da bi se šolski denar že skoraj spremenil v drugačno plačo, kar bi gotovo hasnilo učiteljem, staršem in gosposki. Večni Bog pa nam daj zopet ljubi mir in dosti šolskih prijatlov! Z Bogom!

L. Knific.

Listnica. G. Jan. N.: Hvala za spise! Nemških sestavkov navadno ne sprejemamo; vendar če nam kdo piše o kaki važni reči, nam je reč več od jezika.

Pridjani so „šolski ukazi“ in „Kazavec“ št. 2., 2 strani.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Millo.